

Ana dili - hər kəsin materialı

Azərbaycanda ilk dəfə dövlət dilinin informasiya bazası yaradılacaq ki, bu da onun informasiya mənbəyinə çevrilməsi deməkdir

Azərbaycanda ilk dəfə olaraq dövlət dilinin informasiya bazası yaradılacaq. Azərbaycan dilinin informasiya bazası "Azərbaycan dilinin globallaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı"na əsasən yaradılır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Dilçilik İnstitutunun direktor müavini Baba Məhərrəmli mətbuata açıqlamasında virtual məkanda Azərbaycan dili ilə bağlı məlumatların digər dillərlə müqayisədə çox az olduğunu qeyd edib. Belə ki, Azərbaycan dilinin qrammatikası ilə bağlı məlumatların, lüğətlərin, ümumilikdə dillə bağlı bütün elmi materialların bazaya yerləşdirilməsi, istənilən bir şəxs, hətta xarici vətəndaşların da ondan istifadə edə bilməsi üçün imkanların yaradılması nəzərdə tutulur: "Azərbaycan dili ilə bağlı elektron məlumatlar sistemi demək olar ki, yox dərəcəsindədir. Buna görə də bu sistemi müvafiq qurumlarla birlikdə işləyərək yaratmaq, lüğətlərin, məlumatların elektron variantlarda yayılmasını təmin etmək istəyirik". B.Məhərrəmliyin sözlərinə görə, informasiya bazasının yaradılması ilə bağlı layihə artıq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fonduna təqdim edilib. Hazırda layihə ekspertiza mərhələsindədir.

Mütəxəssislər informasiya məkanında Azərbaycan dili ilə bağlı məlumatların az ol-

masına görə belə bir layihənin yaradılmasını təqdirəlayiq hesab edirlər. Belə ki, bu, dilimizlə bağlı istənilən materialın ölçətan olmasına kömək edəcək.

Filologiya elmləri doktoru, professor Buludxan Xəlilovun fikrincə, Azərbaycan dili müstəqil bir dövlətin dili kimi müasir informasiya məkanında informasiya mənbəyinə çevrilməlidir. Lakin dilin informasiya mənbəyinə çevrilməsi üçün təkcə mövcud kitablar, monoqrafiyalar kifayət etmir: "Çünki biz informasiya əsrində yaşayırıq. İnformasiya texnologiyaları və kommunikasiya vasitələri isə bizim həyatımızın tərkib hissəsinə çevrilib. Ona görə bu resurslardan istifadə edərək bugünkü informasiya məkanında Azərbaycan dilinin müəyyən imkanlarını ortalığa qoymalıyıq. Mövcud Azərbaycan dili lüğətlərindən, xüsusilə orfoqrafiya lüğətindən, Azərbaycan dilinin izahlı lüğətindən və orfoepiya lüğətindən istifadə edi-

rik. Ancaq nəzərə alsaq ki, biz informasiya məkanında yaşayırıq və informasiya-kommunikasiya vasitələri bizim tələbatımıza çevrilib, biz bunun elektron versiyasını yaratmalıyıq". Professorun fikrincə, hər bir insan istənilən qaydanı öyrənmək üçün yaradılacaq informasiya məkanına müraciət edə biləcək: "O cümlədən danışdığı hər hansı sözün mənasını bilmək üçün mənbədə yer alan izahlı lüğətə baxacaq. Digər tərəfdən, biz dünyaya inteqrasiya olunuruq. Bu gün dünyada elektron dərsliklər, mənbələr var. İnsanlar var ki, dünyanın müxtəlif dillərini bu elektron dərsliklər vasitəsilə öyrənirlər. Ona görə biz də dünyaya inteqrasiya olunmalıyıq". B.Xəlilovun fikrincə, dünyanın müxtəlif xalqları informasiya texnologiyalarının imkanlarından istifadə edərək Azərbaycan dilinin orfoqrafiya, izahlı lüğətləri ilə tanış ola bilərlər. Belə ki, ilkin mərhələ üçün mövcud lüğətlərin bura daxil olunması çox vacibdir: "Biz bu işdə arzuladığımız nailiyyəti əldə etdikdən sonra mövcud lüğətləri, orta və ali məktəbdə dərsliklərini, dilçiliyə aid kitabları, həm də elmin digər sahələrinə aid nəşrləri bu mənbəyə daxil etməli olacağıq. Bu, informasiya dünyasında informasiya blokadasını aşmaq üçün stimullaşdırıcı bir iş olacaq. Ona görə biz artıq Azərbaycan məkanından çıxmalı olacağıq. Yeni informasiya-kommunikasiya vasitələrinin imkanı elədir ki, qloballaşan dünyanın hər yerinə ayaq açıb yeriyə bilər. Mövcud lüğətlər, dərsliklər, kitablar isə yalnız mövcud məkanda istifadə oluna bilər. Əgər arzuladığımız səviyyədə iş gedərsə, Azərbaycan dili və onun imkanları dünyanın müxtəlif örazilərində informasiya-kommunikasiya vasitələrindən istifadə edənlər üçün

böyük mənbə olacaq". Professor hesab edir ki, alimlərin yazdıqları kitabları kitabxanalara verməklə kifayətlənmək düzgün deyil: "İndiki informasiya əsrinin elektron informasiya sisteminin yaranması üzərində köklənmiş əsr olduğunu nəzərə alaraq təkcə Azərbaycan dilini yox, digər elmləri də informasiya mənbəyinə çevirməliyik. Dil hər bir kəsin materialıdır. Mövcud lüğətlər isə ixtisasından və peşəsindən asılı olmayaraq hər bir insanın stolüstü kitabıdır".

Azərbaycan Dil Qurumunun sədri Səbir Rüstəmcanlı isə rəhbərlik etdiyi qurumun artıq belə bir bazaya malik olduğunu bildirir. Belə ki, qurumun saytı (q.az) fəaliyyətə gətirilib və Azərbaycan dilinin izahlı və orfoqrafik lüğətləri həmin saytda yerləşdirilib: "Həmçinin dillə bağlı bütün məlumatlar orada yer alır. Hətta başqa dillərlə bağlı vəsaitlərin də saytda yerləşdirilməsi nəzərdə tutulub". Qurum rəhbəri həmçinin tərcümə məsələləri ilə məşğul olan "Dilmanc" sistemi də olduğundan bu layihəni yeni hesab etmir: "AMEA-nın Dilçilik İnstitutu qurumun gördüyü bu işlərdən xəbərdardır. Artıq 5-6 ildir ki, bizdə belə bir baza mövcuddur. Dilçilik İnstitutu öz növbəsində daha çox akademik araşdırmalarla məşğuldur. Dilçiliyin inkişafı ilə bağlı dövlətin ayırdığı pullarla dialekt lüğətləri çap olunub. Ancaq bu lüğətlərin prezidentin sərəncamına və dilin inkişafı ilə bağlı məsələlərə heç bir aidiyyəti yoxdur. Bunu institutun planına uyğun görürlər və bundan sonra da görəcəklər. Əsas tələb dilin tətbiqi və qorunması ilə bağlıdır. Başa düşürəm, Dilçilik İnstitutunun təsir mexanizmləri o qədər güclü deyil və ciddi iş görmək imkanları da yoxdur. Ancaq baza yaradırlarsa, bu, uğurlu işdir. Gec də olsa, bu işə başlayıblarsa, yenə işin xeyrinədir".

Təranə Məhərrəмова